

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL-LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Ardu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Els pous de glaç

Avui en dia a les cases no hi falta una nevera, un congelador, i fins i tot, un aparell d'aire condicionat. Però abans d'inventar-se les neveres elèctriques, el gel era un article de luxe que només estava a l'abast dels més rics. Els hiverns prou que nevava a la muntanya i glaçava a les planes de l'interior. El problema era però, conservar l'aigua congelada fins a l'estiu, que és precisament quan fa falta. Es van idear els pous de glaç, unes construccions de parets gruixudes de pedra, enterrades a terra, per tal que tinguessin un bon aïllament tèrmic. Allà dins s'hi emmagatzemava la neu o el gel, ben tapat amb palla o herba, perquè el calor no hi entrés. On es produïa més gel era en els poblets de la part del Cadí. Es guardava en avencs naturals o en pous de glaç, gel que a l'estiu era transportat en sàrries cap a les ciutats. A mida que s'allunyava del seu lloc de producció, el gel esdevenia més car, arribant al seu preu més alt a Barcelona i altres ciutats de la costa. A Solsona hi ha un pou de glaç molt gran que es troba adossat a les antigues muralles, que ha estat restaurat i es pot visitar. A la plana, es fabricava glaç a la part més obaga de les rieres; s'escampava l'aigua formant un bassal de poca profunditat, i es deixava que la gelada nocturna fes el fet. Després es trencava la làmina de gel a cops de mall i es guardava dins d'un pou. Els pous doncs, es troben sempre a prop de l'aigua, i en indrets on mai hi arribi el sol.

S'han estudiat diversos pous de glaç a la comarca, que presenten diferents graus de conservació. Tenim constància de dues construccions d'aquest tipus en el terme de Fals. Vam descobrir l'existència d'un dels pous, perquè surt com a punt de referència en la descripció dels límits d'una finca. En el capbreu de 1792 es descriu la part de l'heretat del mas Carol de Fonollosa que es troba dins

del terme de Fals. La partició comença en el Pi Gros, prop del cingle que marca la frontera amb Rajadell, talla el Pla de Carol pel mig, seguint la direcció aproximada de sud a nord, i acaba baixant a la riera, a l'alçada del Raval de Pere Jutge. La descripció dels termes fa així:

«...fins a arribar al marge de prop de la vinya, y despues dret al Roure Gros, anant al indret del Molí mes amunt; y a tremuntana, ab terras del mas Casellas de Camps, seguint la Riera del Molí de Querol, fins a una Plana, que hi ha part demunt un Pou de Glas, trencant ubaga amunt fins una singlera, y tornar a trobar las terras del dit mas Grau....»

Noti's com la riera avui denominada de Fonollosa o de Fals, rep el nom de riera del Molí de Querol, un antic molí que es trobava aigües amunt al vessant esquerre de la riera, dins del terme de Fonollosa. Ningú ha sentit a parlar d'aquest pou de glaç, que suposem que estava situat al fons de la vall, no pas gaire lluny de la font de Pere Jutge.

El segon pou està més ben documentat, i fins i tot hem estat capaços de localitzar les seves restes. El 19 de novembre de 1606, Francesc Massana, l'amo del mas Massana, va signar unes pactes amb mossèn Jeroni Gallart, el rector de Fals. A canvi d'unes altres compensacions, el Massana va concedir al rector durant 25 anys el dret d'utilitzar l'aigua d'un torrent que baixava de les seves terres, en concret de l'antic mas Perera. Com s'estilava llavors, el notari va redactar el document en llatí, però va escriure els punts més significatius del pacte en català, per tal que tothom ho tingués clar. Aquesta és la transcripció del fragment més interessant:

«...ad fexias terres quas vos habetis (...) circa dictum torrentem super riarum de fals, in quibus de novo

fabricastis quendam puten in dicti de neu o glas de qua hanc autem (...) cum pacto que dit Sor gallart haya de fer lo rech y reclosa a sos gastos y tenir aquells en conditio y que despres la aigua haya de anar per un rech a la riera que no fassa dany en ninguna part. Item que de dita aigua puga regar dit massana les terras que comodament de dit rech se poran regar. Item que dit Sor rector puga penrer dita aigua a las ditas feixas de la rectoria, tant per a fer glas per lo dit pou com tambe per regar aquellas...»

Segons el document doncs, el pou va ser fet construir pel rector poc abans del 1606, i es trobava en les feixes que la parròquia de Fals tenia, i encara té, a tocar la riera, prop de la desembocadura del torrent que baixa del mas Perera. És probable que el rector Gallart, que era fill d'una família bona de Manresa i era molt ric, fes construir el pou per poder disposar de gel pel seu propi ús, però també per vendre'n a la veïna ciutat de Manresa, on deuria ser molt sol·licitat. El Josep Massana, bon coneixedor d'aquelles parts del terme, ens va acompanyar en una expedició de descoberta que ens va permetre arribar a les ruïnes del pou de glaç esmentat. Vam localitzar el pou a l'extrem occidental de la segon replà de les Feixes del Rector, ran de la fita que marca el límit de les propietats de la parròquia. Es trobava completament cobert de vegetació, de manera que no es podia veure el seu interior. Un grup de voluntaris van procedir el diumenge següent a desembrossar l'indret. Les parets interiors estaven folrades d'heura, però aviat es va poder observar la totalitat del pou, que es troba en molt bon estat de conservació, si exceptuem un fragment de paret del cantó nord d'uns dos metres de corda, que ha cedit. Per aquest sector ensorrat va ser possible baixar al fons del pou i mesurar-lo. És de forma cilíndrica, té un diàmetre aproximat de cinc metres i una alçada que va des d'uns 4 metres, al punt més baix, fins a uns 5 metres al punt més alt, ja que el caire del pou segueix el pendent del terreny.

No queda cap rastre del rec o sèquia que regava les feixes i subministrava aigua al pou de gel. És ben segur que el canalet començava en l'indret dit "l'Esllavissada", al torrent que baixa del mas Perera. És el lloc idoni per fer-hi una petita resclosa, d'on comenci un rec que, planejant, arribi a la part de dalt de les feixes més altes, per sobre del nivell on es troba el pou.

La descoberta d'aquest pou, perfectament documentat i datat, ha estat una troballa important per la història del nostre poble. Ara haurem de ser capaços de recuperar i mantenir aquesta construcció que ha sobreviscut quatre segles d'història.

Vista des de l'interior del pou